

The article is devoted to the analysis of the use of variant forms of nouns and verbs in the poetic language of the classic of Belarusian literature Yakub Kolas. The absence of variants indicates that the poet was in constant search for an appropriate form. With his work, Yakub Kolas contributed to the formation and consolidation of the norms of the modern Belarusian language in the language practice.

УДК 398.8:392.1(476.2-37Хойнікі)

Т. В. ПІМІНЁНКАВА

(г. Гомель, УА «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны»)

РАДЗІННА-ХРЭСЬБІННЫЯ АБРАДЫ І ПЕСНІ ХОЙНІКШЧЫНЫ

У артыкуле разглядаецца шэраг абрадаў і звычайў радзінна-хрэсьбіннага абрадавага комплексу Хойніцкага раёна. Прадэманстраваны лакальныя адметнасці асобных структурных кампанентаў радзінна-хрэсьбінай абраднасці, мясцовая спецыфіка святкавання хрэсьбін. Прыведзеныя звесткі пра законы і правілы, якімі кіравалася цяжарная жанчына, раскрываюць адметныя рысы народнай педагогікі, звязанай з нараджэннем немаўляці.

Радзінна-хрэсьбіны комплекс – вялікі пласт абрадаў і звычайў, якія захоўваюцца на працягу многіх пакаленняў. “Комплекс традыцыйных радзінных звычайў і абрадаў у азначаны перыяд складаўся з трох цесна звязаных цыклаў: дародавага, родавага і пасляродавага. У першыя два ўваходзілі звычай, уяўленні, павер’і, абрадавыя дзеянні, накіраваныя на захаванне цяжарнасці і паспяховае завяршэнне родаў. Пасляродавы цыкл, які быў накіраваны на прыняцце нованароджанага ў сямейна-грамадскі калектыў, уключаў у сябе звычай і абрады імянарачэння дзіцяці, наведвання парадзіхі і нованароджанага, выбару кумоў, абраду далучэння дзіцяці да хатняга ачага, які папярэднічаў царкоўнаму хрышчэнню, а таксама абраднасці, прысвечанай святкаванню хрэсьбін (хрысцін, ксцін, радзін), ачышчэнню дзіцяці; першаму яго пастрыжэнню, кроку, слову, з’яўленню першага зуба” [1, с. 5].

Дародавы цыкл радзінна-хрэсьбінай абраднасці Хойніцкага раёна адлюстроўвае шэраг забарон і засцярог для цяжарнай жанчыны. Так, жанчыне падчас цяжарнасці забаранялася станавіцца на вярхоўку, бо дзіця магло “задушыцца” пупавінай. Нельга было дакранацца рукамі да цела, калі цяжарная жанчына атрымала апёк, бо дзіця, верылі, магло нарадзіцца з пятнамі на целе: “Калі бярэменная абпекалася, то ей нельга трогаць рукамі галаву ці шэю, покуль не пройдзе шок, бо дзіця можа нарадзіцца с краснай плямай на тым месце” [2, с. 362].

Цікавым фактам дадзенага перыяду з’яўляецца і тое, што цяжарнай жанчыне патрэбна было перамагаць моцнае жаданне да сну, бо ў іншым выпадку гэта магло дрэнна сказацца на нованароджаным: “Як ходзіла бярэменная, то сільна хацела спаць, а баба мая казалі: “Не спі, бо прыспіш дзіцяtko” (запісана ў в. Судкова Хойніцкага р-на ад Ядчанка Марыі Фёдараўны, 1948 г. н.).

На ўсёй тэрыторыі Хойніцкага раёна існавала ўяўленне, згодна з якім цяжарнай жанчыне забаранялася прысутнічаць на пахаванні, глядзець на нябожчыка або памерлую жывёлу, бо, паводле народных ўяўленняў, магло здарыцца нешта нядобрае: “Бярэмнай нельга было глядзець на пакойніка ці на памерлую скаціну, такжа хараніць, быць на пахараных”. Калі не было іншага выйсця і цяжарнай патрэбна было прысутнічаць на пахаванні, то прывязвалі да пояса чырвоную ленту або патрэбна было апрануць чырвоную хустку, што лічылася засцярогай ад дрэнных праяў іншага свету.

Шматлікія забароны засцерагалі цяжарную ад спалоху, бо лічылася, што гэта дрэнна паўплывае на дзіця. У такім выпадку абавязковым было “заткнуць за пояс вялікі паляц левай рукі” [2, с. 348]; ад суроку: “Каб людзі не ўраклі, цяжарная, як ідзе ў людзі, павінна апранаць усё да пары: пару сарочак, пару спадніц і г. д. Тады ніхто не ўрачэ” [2, с. 348].

Каб дазнацца, каго чакаюць маладыя бацькі, жыхары Хойнікшчыны варажылі. Лічылася, што патрэбна папрасіць цяжарную жанчыну паказаць рукі: “Калі яна пакажа ладонямі – будзе дэвачка, калі другім бокам – хлопчык” (запісана ў в. Вялікі Бор Хойніцкага раёна ад Харошка Галіны Аляксееўны, 1951 г. н.).

Прыведзеныя законы і правілы адлюстроўваюць традыцыі народнай педагогікі, звязаныя з псіхалагічным станам цяжарнай жанчыны. Калі жанчына адказна прытрымлівалася пэўных забарон, то яна набывала ўпэўненасць у тым, што нараджэнне дзіцяці адбудзецца лёгка і паспяхова, бо псіхалагічна рыхтавала сябе да гэтай падзеі ў сваім жыцці.

Жыхары Хойніцкага раёна верылі, што аб наступіўшых родах павінна ведаць як мага менш людзей, тады яны пройдуць лёгка. Таксама лічылася абавязковым распляценне кос, развязванне вузлоў і адкрыццё замкоў: “Каб роды былі лёгкімі, то трэба расплесці косы рожаніцэ, развязаць усе вузлы, адкрыць усе замкі” [2, с. 354].

Калі пачыналіся роды, свякроў або нехта з блізкіх родзічаў накіроўваліся да бабкі-павітухі. Звычайна, гэта была жанчына сталага веку (“павінна ўжо буць за пяцьдзясят год” (в. Глінішча)). Бабка-павітуха дапамагала парадзісе як магла. Выконваліся магічныя дзеянні, заснаваныя на веры ў звышнатуральныя сілы: расшпільвалі ўсе гузікі, развязвалі вузлы, паясы, распляталі косы, адкрывалі ўсе замкі. Бабка-павітуха шаптала замовы, пастуквала венікам у столь, нібы звяртаючыся за дапамогай да дамавіка.

Самы багаты на абрады, звычай, прыкметы і павер’і – пасляродавы перыяд. Ён звязаны з прыняццем нованароджанага ў сям’ю. Тут варта вылучыць абрад, які называецца ў вёсках Хойніцкага раёна “адведкі”. Звязаны ён з наведваннем жанчыны-парадзіхі. Варта адзначыць, што ў “адведкі” прыходзілі толькі замужнія жанчыны і абавязкова з якімі-небудзь стравамі: “Хто родзіць дзіця, дык сабіраюцца тады бабы і ідуць даведацца. Бралі міску мукі, крупу, ілі сухароў напякуць, ілі якога малака возьмуць, ну што было. Прыходзяць сюды, етая рожаніца саджае за стол. Там іх сабярэцца чалавек пяць-шэсць, а можа і болей. Вуп’юць, тады закусяць, трохі пагуляюць і пайшлі дадому. Ета былі так называемыя вотведы” [2, с. 347].

Структура пасляродавага комплексу прадугледжвае адзін з самых важных і ўрачыстых абрадаў – хрышчэнне. Вялікае значэнне надавалася выбару кумоў, бо менавіта гэтыя людзі выконвалі большую частку абрадаў-рытуалаў: “За куму бралі ад бацькі, а ад маці за кума. Калі первая дзевачка, тады кума была замужам, а то казалі, што дзевачка забярэ судзьбу кумы. Калі бралі за кумоў, то насілі хлеб і соль. Еслі мне прынеслі хлеб і соль, і я адказала, то я аддаю назад. А калі саглашаюся, то забіраю сабе” (запісана ў в. Вялікі Бор Хойніцкага раёна ад Харошка Галіны Аляксееўны, 1951 г. н.), за бабу выбіралі бабку-павітуху, якая прымала роды: “За бабу бралі тожа тую, што была пры родах” [2, с. 355].

У хросных быў вельмі важны абавязак у дзень хрэсьбіна. Яны павінны былі аднесці нованароджанага ў царкву, дзе святар, прытрымліваючыся пэўных патрабаванняў, праводзіў царкоўны абрад хрышчэння дзіцяці: “У дзень нараджэння ці назаўтра дзіця вязуць у царкву хрысціць. Кум з кумою садзяцца на лаве, а хазяйка перад тым закрывае печ засланкаю, каб ударозе добра паводзілася. Кумы бяруць у дарогу хлеб і соль, каб дзіця багатае было. У царкві кумы хрысцілі дзіця, а як бацюшка састрыжэ ў дзіцяці валосікі, то кум капае на іх воскам і кідае ў купель. Калі валасы адразу патонуць, то дзіця скоро памрэ, а як будуць наверх плаваць, то дзіця будзе шчаслівае” [2, с. 348].

Пасля царквы ўсе вярталіся дадому, дзе чакала застолле. Варта адзначыць, што ганаровымі гасцямі на гэтым свяце былі кум, кума, бабка-павітуха, якіх садзілі на лепшыя месцы і адорвалі падарункамі: “Пасля царквы ўсе садзяцца за стол. Куму, куме і бабе радзіцелі дарылі падаркі” (в. Стралічаў); “Калі кумы з дзіцём вяртаюцца з царквы і ўсе госці збіраюцца ў хаце, парадзіха падносіць бабе падарак, кланяецца ў ногі і кажа: “Прасціце мяне, бабусечка. Дзякуй вам за вашу працу, што не пагрэбавалі мною” [2, с. 361].

Кульмінацыяй хрэсьбіннага застолля з'яўляецца абрад “бабіна каша”. Лакальнай асаблівасцю радзінна-хрэсьбіннай абраднасці Хойніцкага раёна з'яўляецца наяўнасць трох “каш”: “Да стала ў абавязковым парадку падносілі тры “кашы” (звараная пшаная каша ў гаршку). Спачатку бабіную, потым куміную, а затым кумаву. Гэтыя кашы выкупліваліся гасцямі. На сподачак клалі грошы, падарункі для немаўляці, хто болей дасць, таго і “каша” [2, с. 255]. Магічнае значэнне надавалася разбіванню кашы і чарапкам ад яе: “Гаршчок білі, хваталі чарапкі і прыгаворвалі: “Давайце хватаць чарапкі, штоб малы хутчэй хватаўся ісці”. Разбітыя чарапкі клалі на галовы жанчынам і мужчынам, каб у іх нараджаліся дзеці” [2, с. 255].

Радзінна-хрэсьбінную абраднасць Хойнікшчыны цяжка ўявіць без песні. Песенны рэпертуар надзвычай багаты ў тэматычных адносінах. Вылучаюцца велічальныя песні, прысвечаныя, напрыклад, удзельнікам хрэсьбіннай цырымоніі: маці і бабцы-павітусе, куму і куме:

Не кукуй, зязюлечка, рана,
Не кажы, што ночачка мала.
Аленка ўсю ночку не спала,
Яна к сабе гасцікаў звала,
Любых гасцікаў ды бабулю.
Столькі абрусом засцілала,
Талеркі сухароў накладала,
Кубачкі ды віном налівала,
Яна сваю бабулю частавала.
Бабулечка на куце сядзела,
Бабулечка песню запела.
А первую ды раджоную,
А другую ды саджоную,
А трэцюю хрэсьбінную [2, с. 350].

– Чаго ты, кумок
Чаго, галубок,
Увесь кут заняў?
– Я за гэты кут,
Я за гэты кут
Чырвонец аддаў.
– Чаго ж ты, кумка,
Чаго ж ты, любка,
Увесь кут заняла?
– Я за гэты кут,
Я за гэты кут
Прынесла адзежы скрут.
– Чаго ж ты, бабулька,
Чаго ж ты, рыбулька,
Увесь кут заняла?
– Я за гэты кут,
Я за гэты кут
Адрэзала ўнучцы пуп [2, с. 350]

Што да застольна-бяседных песень, то яны часта не звязаны з радзіннай абраднасцю:

За лес, за лес сонца коціцца,
Уся бяседачка расходзіцца,
Мамка мая дамоў строіцца,
Я ж малада, пайду правадзіць
Праз два полі, праз два чыстыя,
Праз тры рэчкі беражыстыя.
– Ты свякроўка, мая матачка,
Калышы маё дзіцятачка.
– А чорт яго накалышыцца,
Трое, двое ў калысачцы.

Прайшоўшы доўгі і складаны шлях узнікнення, фарміравання, развіцця, трансфармацыі, маючы беспамылковы механізм адбору і захавання найбольш каштоўнага з усяго таго, што стыхійна стваралі народныя філасофія, мастацтва, этыка, медыцына, традыцыйная радзінная абраднасць Беларусі ў сучасны перыяд уяўляе сабой даволі складаную і стройную сістэму, якая прыстасавана да сённяшніх умоў жыццядзейнасці яе носьбітаў і спажывцоў [1, с. 5].

Прааналізаваныя абрады і звычаі радзінна-хрэсьбіннага абрадавага комплексу Хойнікшчыны адлюстроўваюць лакальныя асаблівасці іх функцыянавання, таксама адлюстроўваюць звесткі, якія яшчэ сёння захоўваюцца ў памяці інфарматараў, але ўжо амаль не бытуюць у сённяшняй абрадавай практыцы.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1 Радзіны: Абрад. Песні / уклад. і сістэм. тэкстаў Р12 Г. А. Пятроўскай, апісанне абрадаў Т. І. Кухаронак; уступ. арт. і камент. Г. А. Пятроўскай, Г. В. Таўлай, Т. І. Кухаронак; рэдкал.: А. С. Фядосік [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 1998. — 637 с

2 Радзінна-хрэсьбінная абрады і звычаі беларусаў (на матэрыяле фальклору Гомельскай вобласці) / аўтары-ўкладальнікі В. С. Новак, В. К. Шынкарэнка, А. А. Кастрыца, [і інш.]. – Гомель : Барк, 2013. – 380 с.

The article discusses a number of rituals and customs of the radinno-baptismal complex of the Khoinik district. The laws and rules that are one of the main aspects of the influence on the psychological state of a pregnant woman are given. Local attractions of the celebration of christenings and “exploration” are demonstrated.

УДК 811.111'373.7:81'25

И. А. РУСАЛЕНКО, М. Ю. СЕНЧУК

(г. Гомель, УА «Гомельскі дзяржаўны
медыцынскі ўніверсітэт»)

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ВОПРОСА О ПЕРЕВОДЕ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В АНГЛИЙСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Данное исследование базируется на анализе фразеологизмов со значением внешности человека в английском и русском языках. Для сравнительного анализа были выбраны 322 пары фразеологизмов в двух языках. В результатах исследования будут представлены различные варианты перевода фразеологических единиц, а также определён наиболее частый способ перевода в сравниваемых языках.

При сопоставительном исследовании фразеологической системы нескольких языков большое значение имеет выявление типов межъязыковых соответствий, а также возможных способов перевода фразеологических единиц (ФЕ) с одного языка на другой. Такой интерес к изучению данного вопроса обусловлен несколькими факторами. С одной стороны, это связано с повышенной трудностью перевода ФЕ с одного языка на другой, так как идиоматические выражения всегда являются отражением национально-культурных особенностей, а также содержат информацию о традициях, стереотипах, символах другого народа. С другой стороны, необходимо учитывать тот факт, что перевод всегда имеет важное значение для осуществления знакомства с другой культурой, предполагает передачу не только определенной языковой информации, но также и культурной информации.

Данное исследование базируется на анализе фразеологизмов со значением внешности человека в английском и русском языках. Для сравнительного анализа были выбраны 322 пары фразеологизмов в двух языках.

В результатах исследования будут представлены различные варианты перевода ФЕ. Для достоверной информации были изучены концепции и классификации, которые нашли отражение в монографиях известных лингвистов.

Существует большое количество различных точек зрения относительно возможности применения тех или иных методов перевода при передаче фразеологического оборота одного языка на другой. Многие ученые считают, что перевод фразеологических единиц должен основываться на степени слитности компонентов фразеологизма. Необходимо определить, от-